

Effectmeting

De geschiedenis van de stad

Effectmeting Erfgoedbeleid en het verhaal over de geschiedenis van de stad

1 Korte omschrijving van het advies

Rotterdam heeft veel erfgoed: museale collecties, monumenten, archieven, boekencollecties, varend en rollend erfgoed, archeologisch materiaal. Diverse instellingen beheren dit materiaal en verzamelen daarover kennis. Die kennis wordt over het algemeen voor het publiek goed toegankelijk gemaakt. Wie op zoek is naar het verhaal over de geschiedenis van de stad kan die kennis ook wel vinden. In het voorliggende advies gaat de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur in op de vraag of die kennis ook bruikbaar kan worden gemaakt voor de vele Rotterdammers die niet zelf actief op zoek gaan naar informatie over de geschiedenis van hun stad.

Uitgangspunt van het advies is de sterke band tussen identiteit en geschiedenis. Ieder mens is er op uit om zichzelf te kennen. De wortels van de eigen identiteit liggen binnen en buiten de mens. Weten wie je bent is dan ook onder meer begrijpen waarom de plek waar je woont is zoals die is, waar de dingen vandaan komen waarmee je bent omringd. Weten wie je bent is de geschiedenis van de plek begrijpen waar men het eigen leven doorbrengt. Er bestaat, naast de vele verschillen tussen mensen, in ieder geval één algemeen kenmerk dat de bewoners van de stad Rotterdam delen: het feit dat ze Rotterdammer zijn. Op die gezamenlijke eigenschap kunnen de burgers van de stad aangesproken worden. Kennis van de geschiedenis van de stad is onontbeerlijk in de vorming van de eigen identiteit van Rotterdammer.

In het advies wordt door de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur de stelling betrokken, dat er in de communicatie met een breed publiek door de Rotterdamse erfgoedwereld nog veel blijft liggen, dat we met wat meer moeite het verhaal over de geschiedenis van de stad beter voor het voetlicht kunnen brengen, dat een betere afstemming van de bestaande inspanning waarschijnlijk tot een beter resultaat kan leiden. Het resultaat moet zijn dat we de Rotterdammer helpen de eigen identiteit beter te begrijpen.

Het advies gaat allereerst uitgebreid in op de relatie tussen erfgoed en identiteit. Het advies bepleit voorts het opstellen van een canon van de Rotterdamse geschiedenis, ook al kunnen bij het vaststellen van een canon vraagtekens worden geplaatst. De canon zou in het teken van moderniteit moeten staan.

Het advies geeft vervolgens een vrij brede beschrijving van de actoren in het veld van het Rotterdamse erfgoed vanuit het oogpunt van publiekscommunicatie. Dit hoofdstuk Observaties heeft vooral een beschrijvend en commentariërend karakter. Er wordt aandacht besteed aan de gemeentelijke diensten die met erfgoedbeheer zijn belast en ook aan het onderwijs, particuliere organisaties en media.

In een volgend hoofdstuk worden voorstellen voor nieuw beleid geformuleerd. Daarbij is er opnieuw veel aandacht voor het onderwijs en voor de grote veranderingen die daar plaatsvinden. Die veranderingen bieden goede kansen voor erfgoededucatie. De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur bepleit in dat verband de oprichting van een tijdelijk bureau voor het samen met het onderwijs ontwikkelen van nieuw lesmateriaal. Ook zouden scholen historische locaties en monumenten kunnen adopteren.

Er zou naar de mening van de Raad een nieuwe subsidieregeling door de dienst Kunst en Cultuur moeten worden opgezet voor de ondersteuning van communicatie over de geschiedenis van de stad, vooral vanuit het particulier initiatief. Rotterdam Festivals zou uitgenodigd kunnen worden een jaarlijks Erfgoedfestival op te zetten en het Historisch Genootschap Roterodamum zou een publiekstijdschrift moeten kunnen uitbrengen.

De Raad besteedt ook aandacht aan allerlei projecten die de geschiedenis van de stad zichtbaar willen maken, zoals een monument dat herinnert aan de dam in de Rotte uit de 13^e eeuw en een project over de brandgrens van 14 mei 1940. De Raad wil ook meer aandacht voor het stadshistorische verhaal in de verschillende programma's van cultuurtoerisme. De dienst Kunst en Cultuur moet in staat worden gesteld de regie te voeren over de uitvoering van de voorgestelde aanbevelingen.

2 Gang door het gemeentelijk apparaat

Op 4 april 2007 komt het college van Burgemeester en Wethouders met een uitvoerige reactie op het advies, in de vorm van een brief aan de gemeenteraad. In deze brief worden alle onderwerpen uit het raadsadvies besproken en van nadere stappen voorzien. Op dit moment zijn verschillende onderwerpen die door het College worden overgenomen uit het raadsadvies in voorbereiding of uitwerking, een en ander onder regie van de dienst Kunst en Cultuur. Bekend is voorts dat de dienst Kunst en Cultuur het advies na ontvangst breed heeft uitgezet in de gemeentelijke organisatie. Over het advies is door de dienst Kunst en Cultuur commentaar gevraagd aan onder andere Bureau Monumenten en Gemeentearchief. Ook het Historisch Museum Rotterdam en de Stichting Kunstzinnige Vorming zijn om commentaar gevraagd.

3 Waarneembare effecten

Het advies heeft veel instemming uit het veld opgeleverd en diverse processen in beweging gezet. Bekend is dat het advies in de MT-vergaderingen van verschillende erfgoedinstellingen aan de orde is geweest. Diverse instellingen zoals het Historisch Museum en de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam verwijzen actief naar het advies en gaan er mee verder. Zo speelt het een rol in de uitwerking van het concept voor een nieuw stads(historisch) museum. De Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam heeft het advies geïntegreerd in een onderzoek naar de mogelijkheden tot het opstellen van een historische canon voor het onderwijs in Rotterdam. Ook Rotterdam Marketing en Rotterdam Festivals zoeken nu actief naar mogelijkheden om erfgoed een grotere rol te laten spelen in de marketing van de stad en bij de opzet van nieuwe festivals. Roterodamum onderzoekt opnieuw serieus de mogelijkheden een magazine uit te geven en wil daarover in gesprek raken met de Raad. De Chief Marketing Officer heeft het advies stevig omarmt en onderneemt verschillende acties om tot uitvoering over te gaan (op gang brengen van de discussie over een migratiemuseum, conferentie over industrieel toerisme). Het OntwikkelingsBedrijf Rotterdam heeft gereageerd op het advies in relatie tot zijn city marketing activiteiten. De Stichting Rotterdam is vele dorpen heeft het advies actief opgepakt en onderhandelt met de wethouder Cultuur over intensivering van het beleid rondom dorpsgeschiedenissen.

4 Beoordeling

Het onderwerp van het advies leeft klaarblijkelijk volop en er wordt vaak (in gemeentelijke en niet-gemeentelijke stukken) uit geciteerd of naar verwezen. Het

advies kwam zo te merken op een goed moment. Er wordt in en buiten Nederland veel gediscussieerd over de rol van de geschiedenis, over canonvorming, over kwesties van identiteit en de rol van het onderwijs daarbij. Het advies van de Raad bood naast een beknopte theoretische verhandeling ook praktische voorstellen om erfgoed steviger te verankeren in het gemeentelijk beleid. Dat was al lang niet gebeurd; erfgoedbeleid is al vele jaren in Rotterdam uitsluitend instellingsbeleid. Er is duidelijk behoefte aan visies die instellingsoverstijgend zijn.

5 Vervolgstappen

Verwacht mag worden dat het advies nog wel enige tijd zijn effect zal weten te behouden, zeker ook als het College binnenkort met allerlei uitwerkingen op het stuk zal komen (toegezegd voor de zomer van 2007). De doorwerking binnen de verschillende instellingen is groot; de opsteller van de nota wordt veelvuldig uitgenodigd om aan allerlei discussie deel te nemen. We kunnen rustig doorgaan met het vragen van aandacht voor dit onderwerp. Nu in de sectoranalyse, straks bij de beoordeling van de instellingsplannen in het kader van de cultuurnota. Volgend jaar kunnen er over deelonderwerpen zonedig specifieke adviezen worden uitgebracht. Het erfgoedbeleid kunnen we voorlopig stevig op de agenda houden.

Aanvulling juni 2008

Bij brief van 4 april 2007 aan de gemeenteraad reageert het college van Burgemeester en Wethouders uitgebreid op het advies van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur. Het college geeft een uitgebreide samenvatting van het advies en reageert op alle onderdelen daarvan. In principe is de reactie over de gehele linie positief, met uitzondering van het voorstel om een tijdelijk projectbureau in het leven te roepen voor het ontwikkelen van erfgoededucatieve projecten voor het onderwijs. In plaats van een projectbureau ziet het College hier eerder een coördinerende rol van de dienst Kunst en Cultuur.

Door de dienst Kunst en Cultuur is vervolgens een bescheiden projectorganisatie opgebouwd die vanaf het schooljaar 2008-2009 actief zal zijn. In dit project wordt voortgebouwd op het advies van de Raad, op lokale activiteiten rondom de canon (met name de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam-inspanningen op dit punt) en op de landelijke canonactiviteiten. De activiteiten die voor het komend schooljaar concreet op de agenda staan zijn:

- de ontwikkeling van de Rotterdamse erfgoedcanon voor het primair en voortgezet onderwijs;
- de ontwikkeling van een cultuureducatieve pilot rond de Brandgrens;
- de ontwikkeling van cultuureducatief materiaal in de vorm van op maat te snijden aanbod voor de afnemende scholen.

Vooraf wordt een inventarisatie gemaakt van de methoden die op dit moment voor het vak geschiedenis worden gebruikt, een vertaling gemaakt van de Nederlandse naar de Rotterdamse canon en wordt een voorstel ontwikkeld voor de plaatsing van een aantal 'vensters' uit de Rotterdamse geschiedenis in relatie tot de meest gebruikte geschiedenismethoden.

De projectorganisatie wordt aangestuurd door een Stuurgroep waarin onder andere Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam, Gemeentearchief, Roterodamum en Historisch Museum zitting hebben. Hiermee is feitelijk, zij het op een andere manier dan door de Raad voorgesteld, een tijdelijke projectorganisatie ontwikkeld en vormgegeven die zal kunnen zorgdragen voor een gecoördineerd aanbod aan het onderwijs.

Wat de opvallende publieksactiviteiten betreft, in het kader van de revitalisering van het Laurenskwartier is er aandacht voor de markering van de historische plek van de dam in de Rotte. Het project Brandgrens heeft zowel in 2007 als 2008 een herkenbare en breed gedragen vorm gekregen. Er is uitvoerig aandacht aan besteed, niet alleen lokaal. Verwacht mag worden, dat de Brandgrens permanent zichtbaar wordt en onderdeel zal blijven uitmaken van het collectieve geheugen van de stad. Het is een goed voorbeeld hoe op een interessante manier een verhaal verteld kan worden over een ingrijpend moment in de geschiedenis van de stad dat tot op de dag van vandaag zichtbaar is en zal blijven.

Roterodamum heeft het (nog) niet aangedurfd om met een historisch magazine te komen. Wel is de vereniging de laatste tijd zeer actief naar buiten aan het treden, ook in allerlei gevoelige kwesties zoals rond de renovatie van Vreewijk.

De ontwikkelingen rondom de voorbereiding van een Stadshistorisch Museum (waarin het OorlogsVerzetsMuseum zal worden geïntegreerd) verlopen gestaag. Er is een voorkeurslocatie aangewezen en de financiële en ruimtelijke mogelijkheden zijn momenteel in onderzoek.

Inmiddels is ook besloten dat het derde boek over de geschiedenis van Rotterdam, maar nu gewijd aan de dorpsgeschiedenissen, geschreven gaat worden.

Het jubileum van het Gemeentearchief in het jaar 2007 heeft een groot aantal activiteiten teweeg gebracht waarin de stadsgeschiedenis centraal staat. De website van het Gemeentearchief krijgt een steeds bredere betekenis en de samenwerking van het Gemeentearchief met andere partijen in de stad mag voorbeeldig genoemd worden.

Geen nadere uitwerking heeft nog plaatsgevonden van het idee van een centraal erfgoedfestival waarin allerlei losse activiteiten kunnen worden opgenomen.